

บทความวิจัย

สภาพการจัดการเรียนการสอนด้านการส่งเสริมสุขภาพในการป้องกันการสูบบุหรี่และการเลิกสูบบุหรี่ของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี กรุงเทพมหานคร

The Current Situation of Teaching for Health Promoting Smoking Prevention and Smoking Cessation of Nursing Students at Boromarajonani College of Nursing, Bangkok

Received: Oct 12, 2018

Revised: Dec 18, 2018

Accepted: Feb 25, 2019

โสภา รักษาธรรม พย.ม. (Sopah Raksatham, M.N.S)¹อุไร นิโรจน์นันท พย.ม. (Urai Nirotnun, M.N.S)²ยุพาภรณ์ ตีรไพรวงศ์ ปร.ด. (Yupaporn Tirapaiwong, Ph.D.)³

บทคัดย่อ

การสูบบุหรี่เป็นสาเหตุสำคัญของการเจ็บป่วยและเสียชีวิต ดังนั้นนักศึกษาพยาบาลมีความจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาสมรรถนะในด้านการส่งเสริมสุขภาพในการป้องกันการสูบบุหรี่และสนับสนุนการเลิกสูบบุหรี่ในผู้รับบริการ การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจสภาพการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาสมรรถนะด้านการส่งเสริมสุขภาพในการป้องกันการสูบบุหรี่และการเลิกสูบบุหรี่ เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ประกอบด้วย อาจารย์ประจำ จำนวน 30 คน และนักศึกษาพยาบาล-ศาสตร์ชั้นปีที่ 4 จำนวน 105 คน ของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี กรุงเทพมหานคร ในปีการศึกษา 2557 เก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับอาจารย์ใช้แบบสอบถามสภาพการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับการควบคุมการสูบบุหรี่ นักศึกษาใช้แบบสอบถามความรู้ทัศนคติ และพฤติกรรมในการป้องกันการสูบบุหรี่และส่งเสริมการเลิกสูบบุหรี่ และการสนทนากลุ่มกับกลุ่มตัวอย่างบางส่วน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษา 1) ด้านสภาพการจัดการเรียนการสอน พบว่า ไม่มีรายวิชาใดที่มีเนื้อหาการสอนสำหรับการส่งเสริมสุขภาพในการป้องกันการสูบบุหรี่และการเลิกสูบบุหรี่ แต่มีการจัดการเรียนการสอนที่สอดแทรกทั้งในรายวิชาภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ โดยเนื้อหาการสอนส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับผลกระทบของการสูบบุหรี่ โทษและพิษภัยบุหรี่ และการพยาบาลเพื่อช่วยให้ลด ละ เลิกการสูบบุหรี่ 2) ด้านการส่งเสริมสุขภาพในการป้องกันการสูบบุหรี่และส่งเสริมการเลิกสูบบุหรี่พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีคะแนนเฉลี่ยความรู้ในระดับปานกลาง มีทัศนคติต่อการป้องกันการสูบบุหรี่และส่งเสริมการเลิกสูบบุหรี่อยู่ในระดับดีถึงดีมาก นอกจากนี้ยังพบว่านักศึกษาส่วนใหญ่เคยให้ข้อมูลแก่ผู้ป่วยเกี่ยวกับพิษภัยของบุหรี่เพื่อป้องกันการสูบบุหรี่ ร้อยละ 85.70 และเคยให้คำแนะนำการเลิกสูบบุหรี่ ร้อยละ 86.70

ผลการวิจัยนี้ เสนอแนะว่าควรพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนด้านการส่งเสริมสุขภาพในการป้องกัน และการเลิกสูบบุหรี่ เพื่อพัฒนาทักษะของนักศึกษาพยาบาลในการส่งเสริมสุขภาพด้านการป้องกันการสูบบุหรี่และการเลิกสูบบุหรี่แก่ผู้ป่วยได้อย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น

คำสำคัญ: สภาพการจัดการเรียนการสอน, นักศึกษาพยาบาล, การป้องกันการสูบบุหรี่, การเลิกสูบบุหรี่

^{1,2,3}พยาบาลวิชาชีพชำนาญการพิเศษ (ด้านการสอน) วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี กรุงเทพมหานคร ¹E-mail: sopah.r@bcn.ac.th,

²E-mail: urai.n@bcn.ac.th ³E-mail: yupaporn.t@bcn.ac.th

Boromarajonani College of Nursing, Bangkok, Bangkok, Thailand

Abstract

Smoking is a major cause of illness and death. Nursing students are required to develop competencies in health promoting smoking prevention and smoking cessation for clients. This study aims to explore the teaching situation to develop health promotion competency related to smoking prevention and smoking cessation. Purposive sampling technique was used to recruit 30 full-time lecturers and 105 the fourth-year nursing students at Boromarajonani College of Nursing Bangkok in the 2014 academic year. Data were collected using focus group and a set of questionnaires including current situation of teaching for health promoting smoking prevention and smoking cessation for lecturer, knowledge, attitude, and behaviors related to promoting smoking prevention and smoking cessation for students. Data were analyzed using content analysis and descriptive statistics.

Results are as follows: 1) for the teaching situation, there was no specific course on smoking prevention and cessation but contents were integrated in some theoretical courses and nursing practicum. The majority of contents related to effects of smoking, adverse effects and toxic of cigarette, and nursing care on smoking reduction, abstain, and cessation; 2) in term of health promoting smoking prevention and smoking cessation, student knowledge was reported at moderate level whereas attitudes toward smoking prevention and cessation was at good to very good levels. Moreover, 85.7 percent of nursing students reported having experience in giving information about negative impacts of cigarettes to patients to prevent smoking meanwhile 86.7 percent of nursing students reported giving advices to patients on smoking cessation. This finding is useful for further planning to improve health promotion towards smoking prevention and cessation of undergraduate nursing students.

Keywords: teaching situation, nursing student, smoking prevention, smoking cessation

บทนำ

การสูบบุหรี่เป็นสาเหตุสำคัญของการเจ็บป่วย และเสียชีวิต โดยพบว่าโรคที่เกี่ยวข้องกับการสูบบุหรี่ เช่น โรคหัวใจและหลอดเลือด โรคปอด และโรคมะเร็ง เป็นต้น โรคเรื้อรังที่มีสาเหตุจากการสูบบุหรี่ เป็นปัญหาและเป็นสาเหตุการตายที่สูงกว่าสาเหตุอื่น¹ นอกจากนี้พบว่าในบุหรี่มีสารก่อมะเร็งไม่ต่ำกว่า 42 ชนิด สารบางชนิดเป็นอันตราย ที่สำคัญ คือ นิโคติน (nicotine) ซึ่งเป็นสารที่ทำให้คนติดบุหรี่ ทาร์หรือน้ำมันดีป (Tar) เป็นสารก่อมะเร็ง เช่น เป็นสาเหตุของมะเร็งปอด มะเร็งหลอดลม มะเร็งหลอดอาหาร และอื่นๆ มีผลต่อระบบหัวใจและหลอดเลือด โรคระบบทางเดินหายใจ

โรคซึมเศร้า การตั้งครรภ์และสุขภาพ ทำให้โรคความดันโลหิตสูง เบาหวานและโรคหอบหืดมีภาวะแทรกซ้อนมากขึ้น²

ปัจจุบันแม้ว่าประเทศไทยมีการรณรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่ เพื่อลดจำนวนผู้สูบบุหรี่ โดยใช้มาตรการทางกฎหมาย ในการควบคุมการบริโภคยาสูบ เช่น การขึ้นภาษีและการห้ามโฆษณา และกฎหมายคุ้มครองผู้ไม่สูบบุหรี่เพื่อการป้องกันการได้รับควันบุหรี่ นอกจากนี้ ยังมีมาตรการนามเห็นชอบจรรยาปฏิบัติ สำหรับบุคลากรด้านสุขภาพกับการควบคุมยาสูบ โดยบุคลากรด้านสุขภาพต้องเป็นตัวอย่างกับสังคมในการไม่สูบบุหรี่ การป้องกันการสูบบุหรี่ และให้คำแนะนำการเลิกสูบบุหรี่ แต่จากข้อมูลการสำรวจพฤติกรรมกรรมการสูบบุหรี่ของประชากรไทย

อายุ 15 ปี ขึ้นไป ในปี พ.ศ. 2554 โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ³ ยังพบว่าอัตราการสูบบุหรี่ภาพรวมทั้งประเทศสูงขึ้น คือ ร้อยละ 21.36 ซึ่งสูงกว่าปี 2550 (ร้อยละ 21.22) อายุเฉลี่ยที่เริ่มสูบบุหรี่อยู่ที่ 18.08 ปี เพศชายเท่ากับ 17.90 ปี และเพศหญิงเท่ากับ 21.14 ปี ประชากรที่อายุน้อยที่สุดที่เริ่มสูบบุหรี่คืออายุ 6 ขวบ⁴

จากสถานการณ์การสูบบุหรี่ที่มีแนวโน้มสูงขึ้น ปัญหาการสูบบุหรี่จึงควรได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง และพัฒนาแนวทางการป้องกันให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น โดยต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ทั้งด้านสาธารณสุข กฎหมาย เศรษฐศาสตร์ หรือ สื่อสารมวลชน ตลอดจนประชาชนเอง วิชาชีพพยาบาลมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้ประชาชนมีสุขภาพดี ป้องกันการเจ็บป่วยที่เกิดจากพฤติกรรมเสี่ยงและพยาบาลเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการช่วยสนับสนุนการเลิกบุหรี่ เนื่องจากพยาบาลสามารถเข้าถึงผู้สูบบุหรี่ที่มารับบริการในสถานบริการสุขภาพได้ง่ายกว่าวิชาชีพอื่น⁵

ดังนั้นในการจัดการศึกษาสำหรับนักศึกษาพยาบาล ซึ่งต้องมีบทบาทสำคัญในการป้องกันการสูบบุหรี่ และสนับสนุนการเลิกสูบบุหรี่ในอนาคต จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องการพัฒนาสมรรถนะด้านการป้องกันการสูบบุหรี่และสนับสนุนให้เลิกสูบบุหรี่ ซึ่งเป็นสมรรถนะในด้านการสร้างเสริมสุขภาพ โดยสภาการพยาบาลได้ประกาศสมรรถนะของพยาบาลวิชาชีพ ณ วันที่ 24 เมษายน 2552 มีสมรรถนะ 8 ด้าน ซึ่งสมรรถนะที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเสริมสุขภาพ ได้แก่ สมรรถนะที่ 2 ข้อ 2 คือ มีความรู้ความสามารถในการสร้างเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค ข้อ 2.2 ใช้หลักการสร้างเสริมสุขภาพหลักการทางสูขศึกษา การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การเสริมสร้างพลังอำนาจในการเสริมสร้างพฤติกรรมสุขภาพที่สำคัญ เช่น พฤติกรรมการออกกำลังกาย การรับประทานอาหาร การจัดการกับความเครียด เป็นต้น ดังเช่น Poredi, Gandhi, Chandra, Wilson, และ Math ได้ศึกษาการสนับสนุนการเลิกสูบบุหรี่ของนักศึกษาพยาบาลในประเทศอินเดีย พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีในการสนับสนุนผู้ป่วยเลิกสูบบุหรี่ แต่พบอุปสรรคสำคัญในการสนับสนุนหลายด้าน เช่น การขาดความรู้ในการสนับสนุนและการเสริมสร้างแรงจูงใจของผู้สูบบุหรี่ ให้เลิกสูบบุหรี่ และไม่มีทักษะในการสื่อสารกับผู้สูบบุหรี่ ใน

การศึกษานี้ให้ข้อเสนอแนะว่า ควรเพิ่มเนื้อหาการควบคุมการสูบบุหรี่ไว้ในหลักสูตรสำหรับนักศึกษาพยาบาล⁶

สำหรับในประเทศไทยมีการศึกษาพบว่า มีการสอดแทรกความรู้ที่เกี่ยวกับบุหรี่ในการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับอนุบาล โดยมีการสอดแทรกเนื้อหาในกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนของเด็ก และกระตุ้นการตระหนักถึงพิษภัยของบุหรี่ในระดับประถมศึกษา การเรียนการสอนเกี่ยวกับบุหรี่ปรากฏในสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา นักเรียนจะได้เรียนเกี่ยวกับสารพิษในบุหรี่ โทษของบุหรี่ ข้อปฏิบัติในการป้องกันอันตรายของบุหรี่ และการหลีกเลี่ยงเมื่อถูกชักชวนจากการสูบบุหรี่ในระดับมัธยมศึกษา วิธีการให้คำปรึกษาการเลิกบุหรี่ในระดับอุดมศึกษา โดยมีการเรียนการสอนเป็นวิชาเลือกในมหาวิทยาลัย เช่น คณะวิทยาศาสตร์สุขภาพ และ คณะเภสัชศาสตร์ เป็นต้น นอกจากนี้มีการร่างหลักสูตรที่เกี่ยวกับการป้องกันการสูบบุหรี่ ได้แก่ หลักสูตรของ คณะแพทยศาสตร์ คณะทันตแพทยศาสตร์ คณะเภสัชศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์ มีการจัดทำหลักสูตรเพื่อใช้ในการสอดแทรกในรายวิชาต่างๆ ที่เรียน และจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรตามบริบทของวิชาต่างๆ ซึ่งในขณะนี้แต่ละหลักสูตรที่ถูกพัฒนาขึ้น อยู่ในช่วงของการทดลองใช้และการประเมินผล²

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนด้านการส่งเสริมสุขภาพการป้องกันการสูบบุหรี่ และการเลิกสูบบุหรี่ รวมทั้งความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมด้านการป้องกันการสูบบุหรี่และเลิกบุหรี่ของนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี กรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดการศึกษา และเป็นแนวทางในการพัฒนานักศึกษาให้มีสมรรถนะด้านการส่งเสริมสุขภาพในการป้องกันการสูบบุหรี่ และการส่งเสริมการเลิกสูบบุหรี่แก่ประชาชน และนำประสบการณ์ที่ได้รับไปปฏิบัติในวิชาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อศึกษา

1. สภาพการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาสมรรถนะด้านการส่งเสริมสุขภาพในการป้องกันการสูบบุหรี่ และการเลิกสูบบุหรี่ ในด้านหลักสูตรและประมวลรายวิชาตามความคิดเห็นของอาจารย์ และนักศึกษา
2. ความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ และส่งเสริมการเลิกสูบบุหรี่ของนักศึกษาพยาบาล

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาสมรรถนะด้านการส่งเสริมสุขภาพในการป้องกันการสูบบุหรี่ การเลิกสูบบุหรี่ ตามความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอน และนักศึกษา และศึกษาความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ และส่งเสริมการเลิกสูบบุหรี่ของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี กรุงเทพมหานคร

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษานี้ใช้ประชากรทั้งหมดในการศึกษา คือ อาจารย์ประจำ จำนวน 59 คน และนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 4 ที่ใกล้จะสำเร็จการศึกษา รุ่นที่ 66 ปีการศึกษา 2557 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี กรุงเทพมหานคร จำนวน 119 คน ประจำปีการศึกษา 2557

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาใช้แบบสอบถาม ดังนี้

1. แบบสอบถามสำหรับอาจารย์ ประกอบด้วย ข้อมูลส่วนบุคคล การมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน เกี่ยวกับการควบคุมสูบบุหรี่ ความคิดเห็นต่อสภาพการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาสมรรถนะด้านการส่งเสริมสุขภาพในการป้องกันการสูบบุหรี่ การเลิกสูบบุหรี่

2. แบบสอบถามสำหรับนักศึกษา ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วย ข้อมูล อายุ เพศ การสูบบุหรี่ การสูบบุหรี่ของบุคคลในครอบครัว

ส่วนที่ 2 แบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับโทษและพิษภัยของบุหรี่ ผู้วิจัยคัดมาจากตำราบุหรี่กับสุขภาพ: พยาบาลกับการควบคุมการบริโภคยาสูบของเครือข่ายพยาบาลเพื่อการควบคุมยาสูบแห่งประเทศไทย⁷

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามทัศนคติต่อการควบคุมยาสูบ พัฒนาโดย Wiangperm, Oungsakul และ Khamphiranon⁸

ส่วนที่ 4 แบบสอบถามพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพ ในด้านการป้องกันการสูบบุหรี่และการส่งเสริมการเลิกสูบบุหรี่แก่ประชาชนที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น

ส่วนที่ 5 แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับการควบคุมยาสูบของ

วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี กรุงเทพ เป็นแบบสอบถามปลายเปิดถามเกี่ยวกับความคิดเห็น และข้อเสนอแนะต่อการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับการควบคุมยาสูบ

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

1. การหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) ของแบบสอบถามพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพในด้านการป้องกันการสูบบุหรี่และการส่งเสริมการเลิกสูบบุหรี่แก่ประชาชนโดยนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่านตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา มีค่าดัชนีความตรงตามเนื้อหา (IOC) เท่ากับ 1.00

2. การหาความเชื่อมั่น (reliability) ของแบบสอบถามทัศนคติที่มีต่อการควบคุมยาสูบ โดยนำไปทดสอบกับนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 3 รุ่นที่ 67 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี กรุงเทพมหานคร จำนวน 30 คน ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (*-coefficient) เท่ากับ 0.84

3. การหาความเชื่อมั่น (reliability) ของแบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับโทษและพิษภัยของบุหรี่ โดยนำไปทดสอบกับนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 3 รุ่นที่ 67 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี กรุงเทพมหานคร จำนวน 30 คน หาความเชื่อมั่นโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์ของคูเดอร์ ริชาร์ดสัน (Kuder-Richardson coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.57 ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นปานกลาง (Garrett, 1965)⁹

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ผ่านการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี กรุงเทพมหานคร รหัสการออกใบอนุญาตเลขที่ 09/2558 วันที่ 1 ตุลาคม 2557 ผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์ ขั้นตอนการเก็บข้อมูล ข้อมูลทั้งหมดของกลุ่มตัวอย่าง จะถูกเก็บเป็นความลับ แบบสอบถามจะไม่มีการระบุชื่อของผู้ตอบ ไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อผู้ให้ข้อมูล การนำเสนอผลการวิจัยจะนำเสนอในภาพรวมเท่านั้น

ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองในส่วนของอาจารย์ โดยการแจกแบบสอบถาม มีอัตราการตอบกลับจากอาจารย์คิดเป็นร้อยละ 50.84 และจากนักศึกษาพยาบาลคิดเป็นร้อยละ 88.24

หลังจากได้รับแบบสอบถามคืน ดำเนินการสนทนากลุ่ม (focus group) กับกลุ่มตัวอย่างบางส่วนจำนวน 6 คน

เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเพิ่มขึ้น เกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียน การสอน การมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน และ ข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับการควบคุม ยาสูบ

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลในส่วนของนักศึกษา ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยการแจกแบบสอบถาม ให้ตอบในชั้นเรียน หลังจากนั้นดำเนินการสนทนากลุ่ม (focus group) กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 11 คน เข้าร่วมสนทนากลุ่ม เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเพิ่มขึ้น เกี่ยวกับความคิดเห็น และ ข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับการควบคุมยาสูบ

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจาก แบบสอบถามปลายเปิดและการสนทนากลุ่มด้วยวิธีการ วิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลทั่วไปของอาจารย์ประจำของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี กรุงเทพ จากการเก็บรวบรวมข้อมูลในกลุ่มตัวอย่าง 30 คน เป็นเพศหญิงร้อยละ 100.00 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41-50 ปี ร้อยละ 43.60 ไม่มีประสบการณ์ในการสูบบุหรี่ ร้อยละ 100 มีสมาชิกในครอบครัวสูบบุหรี่ ร้อยละ 13.30

สำหรับข้อมูลทั่วไปของนักศึกษา จากการเก็บรวบรวมข้อมูลในกลุ่มตัวอย่าง 105 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 96.20 มีอายุระหว่าง 21-24 ปี มีประสบการณ์ในการสูบบุหรี่ ร้อยละ 4.80 และปัจจุบันยังสูบบุหรี่ ร้อยละ 1.90 มีสมาชิกในครอบครัวสูบบุหรี่ ร้อยละ 36.20

2. สภาพการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาสมรรถนะด้านการส่งเสริมสุขภาพในการป้องกันการสูบบุหรี่ และการส่งเสริมการเลิกสูบบุหรี่ของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี กรุงเทพ

2.1 ด้านหลักสูตรและประมวลรายวิชา (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2555)

ข้อมูลจากการศึกษาเล่มหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ และประมวลรายวิชา (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2555)¹⁰ ของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี กรุงเทพ พบว่า ไม่มีรายวิชาใด

ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการควบคุมการสูบบุหรี่กำหนดไว้ในเล่มหลักสูตร แต่พบว่ามีการสอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับการควบคุมการสูบบุหรี่ในบางรายวิชาที่มีความสัมพันธ์กับผลกระทบของการบริโภคยาสูบ และการพยาบาลเพื่อช่วยให้ลด ละเลิกการสูบบุหรี่ ได้แก่ วิชาสร้างเสริมสุขภาพและการป้องกันการเจ็บป่วย วิชาการพยาบาลครอบครัวและชุมชน วิชาการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพ วิชาการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพจิต วิชาการพยาบาลมารดาทารกและผดุงครรภ์ ทั้งในภาคทฤษฎีและปฏิบัติ

2.2 การมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับการป้องกันการสูบบุหรี่และส่งเสริมการเลิกสูบบุหรี่ของอาจารย์ประจำวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี กรุงเทพ

พบว่า อาจารย์มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพด้านการป้องกันการสูบบุหรี่และส่งเสริมการเลิกสูบบุหรี่ ร้อยละ 40.00 มีการนำเนื้อหาเกี่ยวกับการป้องกันการสูบบุหรี่และส่งเสริมการเลิกสูบบุหรี่มาเป็นส่วนหนึ่งในรายวิชาที่รับผิดชอบสอน ร้อยละ 50.00 อาจารย์ส่วนใหญ่ ร้อยละ 60.00 ใช้เวลาในการสอนเนื้อหาเกี่ยวกับการควบคุมการบริโภคยาสูบ ประมาณ 15-30 นาที เนื้อหาที่สอนส่วนใหญ่เป็นเรื่องโทษและพิษภัยบุหรี่ ร้อยละ 46.70 ส่วนใหญ่ใช้วิธีการสอนแบบบรรยายร่วมกับมอบหมายงาน ร้อยละ 46.70 มีการประเมินผลหลากหลายวิธี เช่น การสอบ การประเมินผลชิ้นงาน และการสังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในชั้นเรียน

3. ด้านความรู้เรื่องบุหรี่ของนักศึกษาพยาบาล

พบว่า คะแนนเฉลี่ยในภาพรวมด้านความรู้ของนักศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง (Mean=9.82, SD=1.71) และมีคะแนนระหว่าง 6-20 จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน เมื่อพิจารณาจำนวนและร้อยละของนักศึกษาที่มีความรู้จำแนกตามระดับความรู้พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีความรู้ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 94.29) รองลงมาคือระดับต่ำ (ร้อยละ 3.81) และน้อยที่สุดคือระดับสูง (ร้อยละ 1.90) ดังแสดงในตารางที่ 1 ข้อสอบที่นักศึกษาส่วนใหญ่ตอบถูก เป็นเรื่องพิษภัยยาสูบต่อสุขภาพ และหลักการช่วยเหลือให้เลิกยาสูบ ส่วนข้อสอบที่นักศึกษาส่วนใหญ่ตอบผิด เป็นเรื่องการป้องกันการบริโภคยาสูบ และกฎหมายการควบคุมยาสูบ

ตารางที่ 1 คะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการแปลผลระดับด้านความรู้เรื่องบุหรี่ยังของนักศึกษาพยาบาล (N=105)

คะแนนความรู้เรื่องบุหรี่ยัง	จำนวน	ร้อยละ	ระดับความรู้
0 - 6	4	3.81	ต่ำ
7 - 12	99	94.29	ปานกลาง
13 - 20	2	1.90	สูง
เฉลี่ยโดยรวม 9.82, SD=1.71			ปานกลาง

ตารางที่ 2 คะแนนเฉลี่ยรายข้อด้านทัศนคติต่อการป้องกันการสูบบุหรี่และการเลิกสูบบุหรี่ของนักศึกษาพยาบาล (N=105)

ทัศนคติต่อการป้องกันการสูบบุหรี่และส่งเสริมการเลิกสูบบุหรี่	Mean	SD	การแปลผล
1. การมีกฎหมายห้ามสูบบุหรี่ในตัวตึกและอาคารที่เป็นสถานที่สาธารณะเป็นสิ่งที่ดี	4.85	0.38	ดีมาก
2. ผู้สูบบุหรี่ที่เกิดโรคแล้วไม่จำเป็นต้องเลิกบุหรี่เพราะสายเกินไป	3.85	1.61	ดี
3. บุหรี่จัดเป็นสารเสพติดชนิดหนึ่งที่ไม่ร้ายแรง	4.15	0.96	ดี
4. การส่งเสริมการเลิกบุหรี่ควรเป็นความรับผิดชอบของรัฐบาลมากกว่าบุคลากรด้านการแพทย์	3.78	1.11	ดี
5. ไม่ใช่เรื่องยากที่ผู้สูบบุหรี่จะเลิกสูบบุหรี่ได้เองถ้าเขารู้ว่าบุหรี่มีโทษ	3.72	0.87	ดี
6. การออกกฎหมายห้ามขายบุหรี่ให้บุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปีเป็นสิ่งจำเป็น	4.37	0.81	ดี
7. หากมีคนในครอบครัวสูบบุหรี่พยาบาลควรให้คำแนะนำช่วยเหลือให้เลิกบุหรี่	4.59	0.49	ดีมาก
8. พยาบาลควรมีส่วนร่วมอย่างจริงจังในการรณรงค์ให้สังคมไทยปลอดบุหรี่	3.88	0.80	ดี
9. พยาบาลควรได้รับการอบรมการช่วยเหลือผู้ที่ติดบุหรี่ให้เลิกบุหรี่	3.88	0.80	ดี
10. พยาบาลควรมีความสามารถในการป้องกันการสูบบุหรี่	4.06	0.73	ดี
11. พยาบาลควรมีความสามารถช่วยเหลือผู้ติดบุหรี่ให้เลิกบุหรี่	4.32	0.59	ดี
12. พยาบาลต้องประเมินประวัติการสูบบุหรี่ของผู้ป่วย	4.32	0.59	ดี
13. พยาบาลต้องมีบทบาทให้คำแนะนำช่วยเหลือผู้ที่ติดบุหรี่	4.45	0.58	ดี
14. การช่วยเหลือผู้ที่ติดบุหรี่เป็นงานที่ยากและทำให้เสียเวลา	3.78	1.11	ดี
15. พยาบาลควรช่วยผู้ป่วยทุกรายให้เลิกสูบบุหรี่	3.88	0.80	ดี

ตารางที่ 3 พฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่และส่งเสริมการเลิกสูบบุหรี่ต่อผู้ป่วยของนักศึกษาพยาบาล (N=105)

พฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่และส่งเสริมการเลิกสูบบุหรี่	จำนวน	ร้อยละ
1. เคยพบผู้ป่วยที่สูบบุหรี่ และเป็นโรคที่เกิดจากการสูบบุหรี่	86	81.90
2. เคยสอน/ให้คำแนะนำผู้ป่วยถึงพิษภัยบุหรี่ (n=90)	90	85.70
สม่ำเสมอ	17	18.90
บ่อยครั้ง	46	51.10
นานๆ ครั้ง	27	30.00
3. เคยถามประวัติการสูบบุหรี่ผู้ป่วยที่ได้รับมอบหมายให้ดูแล (n=98)	98	93.30
สม่ำเสมอ	39	39.80
บ่อยครั้ง	42	42.90
นานๆ ครั้ง	17	17.30
4. เคยให้คำแนะนำผู้ป่วยเลิกสูบบุหรี่ (n=91)	91	86.70
สม่ำเสมอ	20	21.90
บ่อยครั้ง	42	46.20
นานๆ ครั้ง	29	31.90
5. เคยประเมินความพร้อมในการเลิกสูบบุหรี่ของผู้ป่วย (n=57)	57	54.30
สม่ำเสมอ	7	12.20
บ่อยครั้ง	25	43.90
นานๆ ครั้ง	25	43.90
6. เคยวางแผนให้การพยาบาลเพื่อป้องกันการสูบบุหรี่ และการส่งเสริมการเลิกสูบบุหรี่แก่ผู้ป่วย (n=54)	54	51.40
สม่ำเสมอ	6	11.10
บ่อยครั้ง	16	29.60
นานๆ ครั้ง	32	59.30
7. เคยติดตามประเมินผลและให้กำลังใจผู้ป่วยเพื่อป้องกันการกลับมาสูบบุหรี่ (n=52)	52	49.50
สม่ำเสมอ	4	7.70
บ่อยครั้ง	16	30.80
นานๆ ครั้ง	32	61.50

4. ด้านทัศนคติต่อการส่งเสริมสุขภาพในด้านการป้องกันการสูบบุหรี่และการเลิกสูบบุหรี่ ของนักศึกษาพยาบาล

พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีทัศนคติต่อการป้องกันการสูบบุหรี่และส่งเสริมการเลิกสูบบุหรี่อยู่ในระดับดี มีคะแนนเฉลี่ยรายด้าน อยู่ระหว่าง 3.78-4.85 มีคะแนนเฉลี่ยในภาพรวมเท่ากับ 63.10 คะแนน จากคะแนนเต็ม 75 คะแนน เมื่อพิจารณาตามเกณฑ์แล้วพบว่า นักศึกษามีทัศนคติที่ดีต่อการป้องกันการสูบบุหรี่และการเลิกสูบบุหรี่ ดังแสดงในตารางที่ 2

5. ด้านพฤติกรรมกรรมการส่งเสริมด้านการป้องกันการสูบบุหรี่และส่งเสริมการเลิกสูบบุหรี่ของนักศึกษาพยาบาล

5.1 พฤติกรรมการส่งเสริมด้านการป้องกันการสูบบุหรี่และส่งเสริมการเลิกสูบบุหรี่ต่อสมาชิกในครอบครัวของนักศึกษาพยาบาล พบว่า นักศึกษามีสมาชิกในครอบครัวสูบบุหรี่ ร้อยละ 36.20 ส่วนใหญ่เคยสอนหรือให้คำแนะนำสมาชิกในครอบครัวให้ทราบถึงพิษภัยบุหรี่เพื่อป้องกันการสูบบุหรี่ ร้อยละ 67.60 เคยสอนหรือให้คำแนะนำสมาชิกในครอบครัวเลิกสูบบุหรี่ ร้อยละ 50.50

5.2 พฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่และส่งเสริมการเลิกสูบบุหรี่ต่อเพื่อนของนักศึกษาพยาบาล

พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีเพื่อนสูบบุหรี่ ร้อยละ 89.50 เคยให้คำแนะนำเพื่อนเพื่อให้ทราบถึงพิษภัยบุหรี่เพื่อป้องกันการสูบบุหรี่ ร้อยละ 80.00 เคยให้คำแนะนำเพื่อนที่สูบบุหรี่ให้เลิกสูบบุหรี่ ร้อยละ 83.30

5.3 พฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่และส่งเสริมการเลิกสูบบุหรี่ต่อผู้ป่วยของนักศึกษาพยาบาล

พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่เคยพบผู้ป่วยที่สูบบุหรี่ และเป็นโรคที่เกิดจากการสูบบุหรี่ ร้อยละ 81.90 ส่วนใหญ่เคยให้คำแนะนำผู้ป่วยเพื่อให้ทราบถึงพิษภัยบุหรี่ ร้อยละ 85.70 เคยถามประวัติการสูบบุหรี่ของผู้ป่วยที่ได้รับมอบหมายให้ดูแล ร้อยละ 93.30 เคยให้คำแนะนำผู้ป่วยสูบบุหรี่เลิกสูบบุหรี่ ร้อยละ 86.70 เคยวางแผนให้การพยาบาลเพื่อป้องกันการสูบบุหรี่และการส่งเสริมการเลิกสูบบุหรี่แก่ผู้ป่วย ร้อยละ 51.40 เคยติดตามประเมินผล และให้กำลังใจผู้ป่วยเพื่อป้องกันการกลับมาสูบบุหรี่ ร้อยละ 49.50 แสดงในตารางที่ 3

6. ด้านความคิดเห็นต่อสภาพการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับการป้องกันการสูบบุหรี่และส่งเสริมการเลิกสูบบุหรี่ของอาจารย์ ในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ

เป็นความคิดเห็นที่ได้จากแบบสอบถามที่เป็นคำถามปลายเปิด และจากการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา โดยวิเคราะห์แยกตามการจัดการเรียนการสอนภาคทฤษฎี ภาคปฏิบัติ และข้อเสนอแนะ มีรายละเอียด ดังนี้

6.1 ภาคทฤษฎี อาจารย์ส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า ไม่มีภาระบทช่วยสอนไว้อย่างชัดเจน ไม่เห็นกระบวนการสอน หรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องที่ชัดเจนเนื้อหาสาระโดยตรงของวิชา มีเพียงการสอดแทรกความรู้ เรื่องพิษภัยของบุหรี่ในเนื้อหาการเรียนที่พอจะเกี่ยวข้อง เช่น วิชาการพยาบาลมารดา ทารกและผดุงครรภ์ 1 สอนเรื่องผลกระทบของยาสูบที่มีต่อทารกในครรภ์ การป้องกันการสูบบุหรี่ และการส่งเสริมการเลิกสูบบุหรี่ในหญิงตั้งครรภ์ วิชาการพยาบาลมารดา ทารกและผดุงครรภ์ 2 มีการจัดการเรียนการสอนในหัวข้อการพยาบาลหญิงตั้งครรภ์ที่เสพสารเสพติด ภาวะแทรกซ้อนในหญิงตั้งครรภ์ เช่น เรื่องรกลอกตัวก่อนกำหนดจากมารดาสูบบุหรี่ ในวิชาการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพ 3 ได้บูรณาการเนื้อหาการควบคุมยาสูบกับหัวข้อการพยาบาลบุคคลที่มีความผิดปกติของระบบทางเดินหายใจ

6.2 ภาคปฏิบัติ พบว่า ในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพ 1, 2, 3 มีแบบประเมินที่นักศึกษาพยาบาลจะต้องประเมินข้อมูลส่วนบุคคลเกี่ยวกับประวัติการใช้สารเสพติดของผู้ป่วย และครอบครัวที่รับไว้ในความดูแลทุกราย หากพบผู้ป่วยหรือครอบครัวรายใดมีประวัติการใช้บุหรี่ อาจารย์ผู้สอนจะสอนให้นักศึกษาพยาบาล วางแผนการพยาบาลเพื่อให้ความรู้ และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ป่วยและครอบครัว สำหรับวิชาปฏิบัติการพยาบาลครอบครัว และชุมชน 1 และ 2 นักศึกษาพยาบาลจะต้องประเมินครอบครัวและชุมชน หากพบมีปัญหาก็เกี่ยวข้องกับการสูบบุหรี่ จะนำมาวางแผนให้การช่วยเหลือ เพื่อสะท้อนให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญของปัญหาการสูบบุหรี่ กระตุ้นให้เกิดความต้องการในการแก้ปัญหาาร่วมกันของคนในชุมชน ในลักษณะการจัดโครงการแก้ไขปัญหาคกรณเป็นครอบครัวที่ต้องเยี่ยมบ้าน มีบุคคลในบ้านสูบบุหรี่ แนะนำให้ใช้หลัก 5 A เป็นแนวทางปฏิบัติ

6.3 ข้อเสนอแนะ ต่อการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับการป้องกันการสูบบุหรี่ และการส่งเสริมการเลิกสูบบุหรี่

อาจารย์ส่วนใหญ่ให้ข้อเสนอแนะว่าควรให้การสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนมากขึ้น โดยกำหนดเนื้อหาในรายวิชาใดรายวิชาหนึ่งทั้งในภาคทฤษฎีและปฏิบัติ ควรมึนโยบายมีการประชุมอาจารย์รวมทุกภาควิชาภายในวิทยาลัยฯ วางแผนบูรณาการความรู้เรื่องการควบคุมยาสูบร่วมกัน เพื่อให้มีแผนการสอนที่ชัดเจน เนื้อหาไม่ซ้ำซ้อนและอาจช่วยให้ได้ใช้เวลาที่มีจำกัดได้อย่างคุ้มค่า การปรับปรุงแบบกิจกรรมการเรียนการสอนในวิชาทฤษฎี การส่งเสริมให้นักศึกษาเกิดทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์นำความรู้ภาคทฤษฎีนำไปสู่ภาคปฏิบัติ และประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริงได้อย่างเหมาะสม

7. ด้านความคิดเห็น และข้อเสนอแนะของนักศึกษาพยาบาลต่อการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับการควบคุมยาสูบในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ

เป็นความคิดเห็นที่ได้จากแบบสอบถามที่เป็นคำถามปลายเปิด และจากการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา โดยวิเคราะห์แยกตามกิจกรรมการเรียนการสอนภาคทฤษฎี ภาคปฏิบัติ และข้อเสนอแนะ มีรายละเอียด ดังนี้

7.1 ภาคทฤษฎี นักศึกษาส่วนใหญ่ จำนวน 89 คน (ร้อยละ 93.68) แสดงความคิดเห็นว่า ไม่มีรายวิชาที่มีหัวข้อการสอนเกี่ยวกับบุหรี่ แต่พบว่ามีการสอนสอดแทรกในบางรายวิชาเวลาในการสอนน้อยมากประมาณ 30 นาที ในวิชาการสร้างเสริมสุขภาพและการป้องกันการเจ็บป่วย วิชาการพยาบาลครอบครัวและชุมชน1 วิชาการพยาบาลผู้ใหญ่ วิชาการให้คำปรึกษาทางสุขภาพ มีการเรียนการสอนแบบแบ่งกลุ่ม โดยอาจารย์จะจำลองสถานการณ์ผู้ป่วยในแต่ละช่วงวัย และมีปัญหาสุขภาพต่างๆ มาให้นักศึกษา ได้ฝึกทดลองให้คำปรึกษาทางสุขภาพ

7.2 ภาคปฏิบัติ มีโครงการอนามัยโรงเรียนในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลครอบครัวและชุมชน1 อาจารย์มอบหมายให้นักศึกษาสอนสุขศึกษาเกี่ยวกับพิษภัยของบุหรี่ ส่วนของการฝึกปฏิบัติในหอผู้ป่วย เมื่อนักศึกษาซักประวัติผู้ป่วยแล้วพบว่า ผู้ป่วยสูบบุหรี่ก็จะศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมด้วยตนเองในเรื่องการเลิกสูบบุหรี่และให้คำแนะนำ ไม่สามารถให้คำแนะนำเชิงลึกได้ เนื่องจากขาดประสบการณ์ และความรู้ในเรื่องการเลิกสูบบุหรี่ไม่มากพอ ทำให้รู้สึกไม่มั่นใจที่จะให้คำแนะนำแก่ผู้ป่วยเพื่อให้เลิกสูบบุหรี่

7.3 ข้อเสนอแนะต่อการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับการควบคุมยาสูบ นักศึกษาส่วนใหญ่ 89 คน (ร้อยละ 93.68) คิดว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งในการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับการป้องกันการสูบบุหรี่ และส่งเสริมการเลิกสูบบุหรี่ในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ เพื่อที่นักศึกษาจะมีความมั่นใจก่อนลงมือปฏิบัติ และเพื่อช่วยลดจำนวนผู้สูบบุหรี่ เช่น สอนเนื้อหาโทษ และพิษภัยของบุหรี่ แนวทางการเลิกสูบบุหรี่ และควรมีจิตยสถานการณ์ หรือจำลองสถานการณ์ให้นักศึกษาฝึกให้คำแนะนำ

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาสมรรถนะด้านการส่งเสริมสุขภาพในการป้องกันการสูบบุหรี่และการส่งเสริมการเลิกสูบบุหรี่ของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี กรุงเทพ

จากผลการศึกษาพบว่า สภาพการจัดการเรียนการสอนด้านการส่งเสริมสุขภาพในการป้องกันการสูบบุหรี่และการส่งเสริมการเลิกสูบบุหรี่ของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี กรุงเทพไม่มีรายวิชาที่มีการจัดการเรียนการสอนที่เฉพาะสำหรับการส่งเสริมสุขภาพในการป้องกันการสูบบุหรี่และการเลิกสูบบุหรี่ ในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต และประมวลรายวิชา (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2555)¹⁰

อย่างไรก็ตามแม้ไม่มีการกำหนดในหลักสูตรและประมวลรายวิชา แต่ผู้บริหารของวิทยาลัยในฐานะที่เป็นสถาบันผลิตบุคลากรทางสุขภาพให้ความสำคัญกับการพัฒนาสมรรถนะของนักศึกษาในด้านการส่งเสริมสุขภาพประชาชน โดยเฉพาะการป้องกันการสูบบุหรี่และการส่งเสริมการเลิกสูบบุหรี่ จึงมีการกำหนดนโยบายของวิทยาลัยและมาตรการที่ให้อาจารย์ในแต่ละภาควิชา นำเนื้อหาการส่งเสริมการเลิกบุหรี่เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในเนื้อหาในรายวิชา โดยอาจารย์มีการจัดเนื้อหาความรู้สอดแทรกในรายวิชาทฤษฎี และปฏิบัติเกี่ยวกับผลกระทบของการบริโภคยาสูบ และการพยาบาลเพื่อการป้องกันการสูบบุหรี่และการเลิกสูบบุหรี่ โดยเน้นการลด ละ เลิกการบริโภคยาสูบ นอกจากนี้วิทยาลัยได้เริ่มดำเนินการณรงค์การลด ละ เลิกบุหรี่อย่างชัดเจนจากกิจกรรมต่างๆ และการติดป้ายด้านหน้าวิทยาลัยที่เขียนว่า “สถานที่นี้ปลอดบุหรี่ 100%” ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 ซึ่งสอดคล้องกับข้อกำหนดตาม

พระราชบัญญัติคุ้มครองสุขภาพผู้ไม่สูบบุหรี่ พ.ศ. 2535 โดยประกาศกระทรวงสาธารณสุข ที่กำหนดให้อาคารมหาวิทยาลัย วิทยาลัย และสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา เป็นสถานที่ที่ให้มีมาตรการคุ้มครองสุขภาพของผู้ไม่สูบบุหรี่¹¹ จากการรณรงค์ดังกล่าวร่วมกับการมีนโยบายสนับสนุนให้การจัดการเรียนการสอนด้านการส่งเสริมสุขภาพในการป้องกันการสูบบุหรี่และการส่งเสริมการเลิกสูบบุหรี่อย่างชัดเจนทำให้อาจารย์ของวิทยาลัยมีความตระหนักในบทบาทของอาจารย์พยาบาลในการพัฒนาสมรรถนะของนักศึกษาในด้านการส่งเสริมสุขภาพในการป้องกันการสูบบุหรี่และการส่งเสริมการเลิกสูบบุหรี่อย่างเป็นรูปธรรมซึ่งเห็นได้จากทั้งอาจารย์และนักศึกษามีความคิดเห็นคล้ายกันว่า ถึงแม้ว่าการจัดการเรียนการสอนของวิทยาลัยไม่ได้มีการระบุหัวข้อการสอนเกี่ยวกับการป้องกันหรือส่งเสริมการเลิกสูบบุหรี่ไว้อย่างชัดเจน แต่มีการสอดแทรกความรู้เรื่องผลกระทบของการบริโภคยาสูบ โทษและพิษภัยบุหรี่ และการพยาบาลเพื่อช่วยให้ลด ละ เลิกการบริโภคบุหรี่ในเนื้อหาการเรียนในแต่ละกลุ่มผู้รับบริการที่เกี่ยวข้องกับรายวิชาทางการพยาบาลต่างๆ ทั้งในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ

2. ด้านความรู้เรื่องบุหรี่ของนักศึกษาพยาบาล

พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีความรู้ในระดับปานกลาง ข้อสอบที่นักศึกษาส่วนใหญ่ตอบถูก เป็นเรื่องพิษภัยยาสูบต่อสุขภาพ และหลักการช่วยเหลือให้เลิกยาสูบ ส่วนข้อสอบที่นักศึกษาส่วนใหญ่ตอบผิด เป็นเรื่อง แนวทางการป้องกันการบริโภคยาสูบ และกฎหมายการควบคุมยาสูบ อภิปรายได้ว่า จากการที่อาจารย์ผู้สอนได้สอดแทรกเนื้อหาการควบคุมการบริโภคยาสูบ ซึ่งส่วนใหญ่จะมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับพิษภัยยาสูบต่อสุขภาพในส่วนของภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติมักจะมีผู้ป่วยหรือญาติที่สูบบุหรี่ นักศึกษาพยาบาลจะให้คำแนะนำเพื่อให้เลิกสูบบุหรี่ และต้องนำปัญหามาวางแผนการพยาบาลเพื่อให้ความรู้และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ป่วยและครอบครัว ยกตัวอย่างเช่น อาจารย์ผู้สอนในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลครอบครัวและชุมชน 1 จะมอบหมายให้นักศึกษาสอนสุขศึกษาเกี่ยวกับพิษภัยของบุหรี่ การจัดโครงการหรือนิทรรศการเพื่อให้ความรู้เรื่องโทษของบุหรี่ในชุมชน ทำให้นักศึกษามีความรู้ และประสบการณ์เรื่องพิษภัยยาสูบต่อสุขภาพและการส่งเสริมการเลิกสูบบุหรี่

3. ด้านทัศนคติต่อการป้องกันการสูบบุหรี่และส่งเสริมการเลิกสูบบุหรี่ของนักศึกษาพยาบาล

พบว่า นักศึกษามีทัศนคติต่อการป้องกันการสูบบุหรี่และส่งเสริมการเลิกสูบบุหรี่อยู่ในระดับดีถึงดีมาก สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Poreddi และคณะ ที่พบว่านักศึกษาพยาบาลมีทัศนคติในทางบวก มีความมุ่งมั่นต่อการป้องกันการสูบบุหรี่ และส่งเสริมให้ผู้ป่วยเลิกสูบบุหรี่⁶ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ Kalampakorn และคณะ ที่พบว่านักศึกษาสาธารณสุขมีทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับบทบาทของนักสาธารณสุขในการควบคุมการบริโภคยาสูบ¹² เช่นกัน ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากวิทยาลัยมีการรณรงค์การป้องกันการสูบบุหรี่และการส่งเสริมการเลิกสูบบุหรี่ทั้งการทำกิจกรรมต่างๆ การทำป้ายเป็นเขตห้ามสูบบุหรี่ 100% ร่วมกับการมีนโยบายสนับสนุนให้การจัดการเรียนการสอนด้านการส่งเสริมสุขภาพในการป้องกันการสูบบุหรี่และการส่งเสริมการเลิกสูบบุหรี่อย่างชัดเจน

4. ด้านพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่และส่งเสริมการเลิกสูบบุหรี่ของนักศึกษาพยาบาล

พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่เคยให้คำแนะนำสมาชิกในครอบครัว และเพื่อนให้ทราบถึงพิษภัยบุหรี่เพื่อป้องกันการสูบบุหรี่ เคยสอนหรือให้คำแนะนำสมาชิกในครอบครัว และเพื่อนให้เลิกสูบบุหรี่ มีการชักชวนญาติการสูบบุหรี่ผู้ป่วยที่ได้รับมอบหมายให้ดูแล และให้คำแนะนำผู้ป่วยเพื่อให้ทราบถึงพิษภัยบุหรี่เพื่อป้องกันการสูบบุหรี่ เคยวางแผนให้การพยาบาลเพื่อป้องกันการสูบบุหรี่และการส่งเสริมการเลิกสูบบุหรี่แก่ผู้ป่วย อภิปรายได้จากผลการวิจัยในครั้งนี้ ในด้านความรู้ และทัศนคติที่พบว่านักศึกษาพยาบาลมีความรู้ในเรื่องบุหรี่ระดับปานกลาง มีทัศนคติต่อการป้องกันการสูบบุหรี่ และส่งเสริมการเลิกสูบบุหรี่อยู่ในระดับดีถึงดีมาก ส่งผลให้มีพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ และส่งเสริมการเลิกสูบบุหรี่แก่ประชาชนไปในทิศทางที่ดี ประกอบกับวิทยาลัย มีนโยบายและการรณรงค์การป้องกันการสูบบุหรี่และการส่งเสริมการเลิกสูบบุหรี่ และมีความร่วมมือกับสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยในโครงการการควบคุมการสูบบุหรี่ จึงทำให้มีสื่อการเรียนรู้ที่เอื้อและสนับสนุนจึงทำให้นักศึกษามีพฤติกรรมในการป้องกันการสูบบุหรี่

อย่างไรก็ตามในการสนทนากลุ่ม นักศึกษาให้ข้อมูลว่า ไม่สามารถให้ข้อมูลเชิงลึกแก่ผู้สูบบุหรี่ได้ เนื่องจากขาด

ประสบการณ์ และความรู้ไม่แน่นอนพอ ทำให้รู้สึกไม่มั่นใจ ซึ่งผลการศึกษาสอดคล้องกับ Poreddi และคณะ ที่ศึกษาการสนับสนุนการเลิกสูบบุหรี่ของนักศึกษาพยาบาลในประเทศไทย อินเดียบพบว่า นักศึกษาพยาบาลส่วนใหญ่มีอุปสรรคสำคัญในการสนับสนุนการเลิกสูบบุหรี่หลายด้าน ทั้งในด้านการขาดความมั่นใจ การขาดความรู้ในการสนับสนุนการเลิกสูบบุหรี่ และไม่มีทักษะในการสื่อสารกับผู้สูบบุหรี่⁶ และจากการศึกษาของ Yaowares พบว่าวิชาชีพพยาบาลมีบทบาทมากที่สุดในการให้บริการเลิกบุหรี่ รองลงมาคือ แพทย์ และนักวิชาการสาธารณสุข⁵ ในการศึกษาครั้งนี้สนับสนุนว่าวิทยาลัยควรเพิ่มเนื้อหาการควบคุมการสูบบุหรี่และการเลิกสูบบุหรี่ไว้ในหลักสูตรสำหรับนักศึกษาพยาบาล โดยพบว่า โปรแกรมการให้ความรู้การรักษารักการเลิกสูบบุหรี่แก่นักศึกษานั้นได้ผลดีทั้งในด้านความรู้ การเสริมสร้างความมั่นใจแก่นักศึกษาในการใช้ความรู้ และทักษะในการให้คำแนะนำแก่ผู้สูบบุหรี่เพิ่มมากขึ้น¹³

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ควรมีการนำผลการศึกษาไปใช้ในการวางแผนให้การศึกษาดลอดหลักสูตร เพื่อพัฒนาสมรรถนะด้านการส่งเสริมสุขภาพในการป้องกันการสูบบุหรี่ การเลิกสูบบุหรี่ ของนักศึกษาพยาบาล

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในอนาคต

ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบผลลัพธ์ของการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบต่างๆ เช่น การใช้กระบวนการสะท้อนคิด หรือโปรแกรมการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับการควบคุมการสูบบุหรี่ต่อความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของนักศึกษาพยาบาลต่อการส่งเสริมสุขภาพในการป้องกันการสูบบุหรี่และการเลิกสูบบุหรี่

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี กรุงเทพมหานคร ที่ให้ทุนอุดหนุนการทำวิจัย

References

1. Termsirikulchai L, Kengganpanich M, Suwun P, Nakju S. Tobacco Control. Bangkok: Charoen Dee Munkong Printing; 2007. (in Thai)
2. Sayorwan W, Sakulkim S, Pupjain S. Knowledge of cigarettes and instruction for cigarette prevention in Thailand. Advanced Science Journal 2010;10(2):249-54. (in Thai)
3. Statistical Forecasting Bureau National Statistical Office. The smoking and Drinking behavior survey 2011. Bangkok, Thailand, Text and Journal Publication Ltd.; 2012. (in Thai)
4. Pitajanangsarit S, Sommit K, Iamanon P. Summary of situation on Tobacco control in Thailand 2011. Bangkok: Charoen Dee Munkong Printing; 2011. (in Thai)
5. Yaowares P. Process of cessation clinics in governmental hospitals. Journal of Tobacco Control (Thailand) 2007;1(2):29-41. (in Thai)
6. Poreddi V, Gandhi S, Chandra R, Wilson A, Math S. Smoking cessation support: Indian nursing students' perceived barriers. British journal of nursing. 2015;24(22):1120-8.
7. Senadisai S, Kalampakorn S. Cigarette and Health: A role of nurse on tobacco control. Bangkok: Benchaphon Printing; 2012. (in Thai)

8. Wiangperm S, Oungsakul L, Khamphiranon U. Effect of Tobacco Control Instruction Program on Knowledge Attitude and Tobacco Cessation Skill Among Nursing Students at Boromarajonani college of Nursing, Nakhonratchasima. Praboromarajchanok Institute, Office of the Permanent Secretary Ministry of Public Health, Ministry of Public Health Thailand; 2010. (in Thai)
9. Srisuk K. Research methodology. Chiangmai: Krongchang Printing; 2009. (in Thai)
10. Boromarajonani college of Nursing, Bangkok. Bachelor of Nursing Science (B.N.S.). Praboromara-jchanok Institute, Office of the Permanent Secretary Ministry of Public Health, Ministry of Public Health Thailand 2012. (in Thai)
11. Bureau of Tobacco Control, Department of Disease Control, Ministry of Public Health. The Non-smokers' Health Protection Act B.E. 2535. Bangkok: Printing of Agricultural Cooperatives of Thailand; 2012. (in Thai)
12. Kalampakorn S, Kerdmuagn S, Sirichotiratana N. Global Health Professionals Survey-GHPS in Public Health Profession. Tobacco Control Research and Knowledge management Center; 2008. (in Thai)
13. Butler KM, Rayens MK, Zhang M, Maggio LG, Riker C, Hahn EJ. Tobacco dependence treatment education for baccalaureate nursing students. *Journal of Nursing Education* 2009;48(5):249-54.